

Statistikk som bistand

Bjørn K. Getz Wold, Geir Øvensen,
Irene Tuveng og Ellen Cathrine Kiøsterud

I Norge har vi en lang tradisjon for at offentlig ressursbruk og samfunnsplanlegging kan basere seg på et solid statistikkgrunnlag. I SSB har vi både statistikkproduksjon og formidling, og modellbaserte makroøkonomiske prognoser og analyser samlet under samme tak. Dette gir oss et godt grunnlag for å bidra til kapasitetsbygging av søsterorganisasjoner i utviklingsland og overgangsland. Vi presenterer her våre erfaringer fra institusjonelt samarbeid med søsterorganisasjoner i Malawi og Sør-Sudan. Det konkluderes med at et institusjonsbasert utviklings samarbeid kan gi gode resultater, men at en bærekraftig oppbygging av statistikk og samfunnsplanlegging er tidkrevende, og fordrer aktiv utvikling av kompetanse og relasjoner til brukerne.

Kan vår tradisjon for samfunnsplanlegging basert på solid og uavhengig statistikk overføres til utviklingsland?

I Norge har statistikk en viktig funksjon i faktabasert samfunnsplanlegging. Vårt nasjonale statistikkssystem bidrar til at politiske beslutninger kan tas på grunnlag av et solid statistikkgrunnlag. Dette systemet bygger på globale anbefalinger fra FNs Statistiske kommisjon, så vel som anbefalinger fra OECD og Eurostat. Gjennomføringen av disse anbefalingene blir så koblet til vår statistikklov og et omfattende institusjonelt samarbeid.

Dessverre er statistikkgrunnlaget langt svakere både for nasjonal samfunnsplanlegging i mange utviklingsland og for hvordan bistanden påvirker økonomisk og sosial utvikling i de enkelte land. OECD/DAC har et godt system for statistikkføring av bistand, men dette skiller ikke mellom ulike grunnlag for bistandsoverføringer, som gjenoppbygging etter krig, fremme av giverlandenes politiske og økonomiske interesser eller mer uavhengig utviklingsorientert bistand. Økonomisk statistikk bygget opp mot nasjonalregnskapet har lenge hatt et globalt grunnlag fra FNs Statistiske komité, mens det manglet en global enighet om anbefalinger for sosialstatistikk. Men dette endret seg da FNs Hovedforsamling i 2000 vedtok både et sett med målsettinger for utviklingen i det nye århundret, de såkalte Tusenårsmålene, og statistiske indikatorer for disse målsettingene (Wold 2005). FN-organisasjonene har siden

da gjort et godt og viktig arbeid for å utvikle denne statistikken. Men dessverre er statistikken de publiserer samtidig i høy grad basert på summarisk beregnede tall eller modellbaserte anslag, snarere enn nasjonal offisiell statistikk. Og det er nok her skoen trykker hardest. Nasjonal offisiell statistikk i utviklingsland har sjelden nok ressurser og erfaring til å levere den statistikken som brukerne trenger for faktabasert samfunnsplanlegging. Dermed blir ofte det nasjonale statistikkkontoret nedprioritert i statsbudsjettet, og den gode spiralen med klare krav til statistikkgrunnlaget, solid og nyttig statistikkinformasjon og fornyet etterspørsel etter statistikk, kommer sjelden skikkelig i gang.

Det er her et nasjonalt statistikkontor i et utviklet land som Norge kan bidra. Vi har både et godt faglig-institusjonelt grunnlag og solid erfaring med hva brukerne etterspør. Denne kompetansen må så kombineres med en forståelse av situasjonen for både statistikkprodusenter og brukere i de enkelte utviklings- og overgangspartnerlandene. Metodene følger i utgangspunktet internasjonale standarder, men må tilpasses landenes ulike utviklingsfaser. Derfor krever et internasjonalt statistikk samarbeid kompetanse og forståelse ikke bare av statistikkmetodene og statistikkkontoret, men i like høy grad kjennskap til brukerne av statistikken og hvorfor landene har valgt ulike løsninger. Kapasitetsbygging av nasjonale systemer for statistikkproduksjon må altså også følges opp av et bredere samarbeid med brukerne av statistikk i samarbeidslandet.

Norges sentraliserte statistikkssystem dekker ikke bare innsamling, bearbeiding og publisering av statistikk, men omfatter også et aktivt analyse-, forsknings- og formidlingsarbeid. Dette gir oss et spesielt godt grunnlag for å utøve statistisk utviklingssamarbeid. Dog må vi selvsagt alltid basere dette arbeidet på en erkennelse av at våre partnere kjenner eget land og dets institusjonelle og politiske landskap svært mye bedre enn oss. Dr.

Bjørn K. Getz Wold er seksjonssjef i Seksjon for internasjonalt utviklingssamarbeid (bkw@ssb.no)

Geir Øvensen er seniorrådgiver i Seksjon for internasjonalt utviklingssamarbeid (gov@ssb.no)

Irene Tuveng er seniorrådgiver i Seksjon for internasjonalt utviklingssamarbeid (itu@ssb.no)

Ellen Cathrine Kiøsterud er seniorrådgiver i Seksjon for internasjonalt utviklingssamarbeid (eck@ssb.no)

Josef Olenski, generaldirektør for det polske statistikkontoret både under kommunisttiden og i overgangsperioden ved årtusenskiftet sa det slik¹: *Da vi etter kommunismens fall skulle reformere statistikken fra "the Material Production System" til FNs "System of National Accounts" og produsere statistikk for et vidt spekter av beslutningstakere i den offentlige administrasjonen, markedene og for offentligheten, kom vi relativt raskt til at den nordiske statistikkmodellen slik den praktiseres i Norge og Sverige, åpenbart er den beste globale statistikkmodellen, men uten eksistensen av de andre nordiske institusjonene, som et etablert lovverk, en effektiv skatteetat, registermyndigheter osv, kom vi til at dette slett ikke var det mest hensiktsmessige statistikk-systemet for et overgangsland, og heller ikke et post-overgangsland som dagens Polen.*

SSBs mål for utviklingssamarbeidet er å bygge nasjonal kompetanse og kapasitet i utviklings- og overgangsland. Norske og internasjonale bistandsmyndigheter har i økende grad etterspurt slik innsats. Vi ser nå en økende forståelse for at bedret tilgang på statistikkinformasjon er viktig for landenes egen utvikling: Gjennom kapasitet og kompetanse til å samle inn, bearbeide, analysere og publisere statistikk får nasjonale beslutningstakere et bedre grunnlag for landets ressursutnyttning og for å øke befolkningens velferd.

Samtidig vokser etterspørselen etter måling av bistands-effektivitet. Omfanget av tradisjonelle bistandsprosjekter reduseres i omfang til fordel for budsjettstøtte, der resultatene i mindre grad er umiddelbart tilgjengelige. På et mer grunnleggende nivå har også økt fokus på om bistand virker, ført til større krav om data som kan dokumentere hvilke resultater som oppnås.

Dette er rammen rundt SSBs innsats for å utvikle statistikken i utviklingslandene. Hvordan griper vi så an dette arbeidet? Mye avhenger av kompetansesituasjonen i partnerlandet vurdert langs dimensjonene over, og på hvilke felter det selv ønsker samarbeid. I de fleste tilfeller er dette igjen avhengig av landets utviklingsnivå. I overgangsland er det ofte tilstrekkelig å bidra med demonstrasjon, opplæring og råd på enkeltområder. I utviklingsland er derimot vår erfaring at det kreves et mye bredere og mer langvarig samarbeid for å oppnå et varig kompetanseløft. Som i Norge og som SSB selv har erfart, krever dette en systematisk innsats, ved at man over et lengre tidsrom løftes trinn for trinn på utviklingsstigen. Som en illustrasjon på hvordan vi arbeider har vi valgt ut to eksempler: Ett fra Malawi, som er et land hvor samarbeidet er vel etablert, og ett fra Sør-Sudan, som er et land der vi fortsatt er i en oppbyggingsfase av samarbeidet. Begge land er også viktige partnerland for Norges øvrige utviklingssamarbeid.

Institusjonelt samarbeid i Malawi – vel etablert

Malawi er et av verdens minst utviklede land. I 2009 var inntekten for de ca. 13 millioner innbyggerne bare ca. US\$ 280 per capita, og rundt 40 prosent av befolkningen lever under den nasjonale fattigdomsgrensen. Malawi ble i 2010 rangert som nr. 153 av 169 land på FNs Human Development Index (HDI). Elleve prosent av den voksne befolkningen er HIV-smittet, noe som sammen med underernæring, malaria, og dårlig helseinfrastruktur fører til at nesten én av ti dør i første leveår, og nesten én av fem i de første fem leveårene. Selv om Malawi er et av Afrikas tettest befolkede land, bor det store flertallet av befolkningen på landsbygda og livnærer seg som bønder. Hovedproduktene er mais for eget og innenlandsk forbruk og tobakk for eksport. Et landbruk som i hovedsak er uten tradisjonell eller moderne vanning gjør at avlingen er usikker og varierer mye fra år til år.

Det økonomiske systemet var i de første 30 årene etter frigjøringen formelt sett et åpent markedsstyrt kapitalistisk system, men i realiteten et særegent nasjonalt sentralstyrt system der økonomien var dominert av en allianse mellom president Banda og sør-afrikanske selskaper. Etter innføringen av flerpartisystem i 1996 beveget landet seg raskt over til et reelt markedsøkonomisk system og har siden slitt seg gjennom de samme overgangsproblemene som de tidligere kommuniststatene med formell, men ikke alltid reell privatisering.

Etter at President Bingu wa Mutharika startet sin første periode i 2004 ble han raskt berømmet av giverlandene for sin kamp mot korrupsjon og for en stabil makroøkonomiske politikk. En alvorlig hungersnød i 2004/05 førte til at regjeringen startet et gjødselsubsidieprogram for småbønder. Programmet er av mange observatører regnet som en stor suksess, og bidro sammen med flere gode nedbørsår til at Malawi oppnådde en av Afrikas høyeste femårige vekstrater (på 7 prosent).

Et norsk utviklingspartnerland

Siden 1996 har Malawi vært et utviklingspartnerland for Norge. Med en andel på nesten 10 prosent av samlet internasjonal bistand til Malawi er Norge en av de fem største giverne, sammen med Storbritannia, EU, USA og Verdensbanken. Malawi mottok i perioden 1999-2009 nesten 2.5 milliarder norske bistandskroner, og bare i 2009 var Norges bilaterale bistand til Malawi på ca. 400 millioner kroner. Ca. 50 millioner gikk til formålet "godt styresett", og det er under dette kapitlet SSBs prosjekter i Malawi finansieres².

Samarbeidshistorikk

Behovet for et bedre samarbeid, både mellom bistandsorganisasjoner og mellom produsenter og brukere av statistikk i de enkelte land, førte til at FN, Verdens-

¹ Innlegg på ISI Satellite Conference on Improving Statistical Systems Worldwide – Building Capacity, Krakow, Polen, 18.-19. august 2011, Cooperation in public statistics among transition and post-transition countries.

² Fram til 2009 kom 50 prosent av støtten til SSB prosjektene i Malawi fra Sverige, som selv ikke har en stedlig representasjon i Malawi. Etter 2009 har prosjektene vært fullfinansiert av Norge

banken og andre sentrale aktører etablerte organisasjonen PARIS 21 i 1999³. I 2001 organiserte PARIS 21 det første regionale seminaret for Afrika sør for Sahara med sikte på å utvikle nasjonale statistikkplaner som omfatte både statistikkprodusenter og brukere. Her deltok blant annet representanter for planleggingsmyndighetene og statistikkmyndighetene i Malawi, samt SSB. Ut fra en felles forståelse av hva som burde være viktige elementer i en nasjonal statistikkstrategi for Malawi, utarbeidet man så en felles søknad til den norske ambassaden i Lilongwe om i første omgang å støtte planlegging av et statistikkutviklingssamarbeid mellom institusjonene. For SSB var dette en god anledning til å innlede et langsiktig institusjonssamarbeid langs hele kjeden av vår virksomhet, fra produksjon, bearbeiding og publisering av statistikk gjennom nasjonalregnskap og analyse, til etableringen av en makroøkonomisk modell. SSBs seniorer på nasjonalregnskap, makroøkonomisk analyse og bistandssamarbeid ble derfor raskt trukket inn i planarbeidet, som munnet ut i en ferdig søknad til norske bistandsmyndigheter i 2003. Årlig støtte til prosjekter der SSB er involvert har vært 10-12 millioner kroner. Av dette har om lag 30-40 prosent dekket opp innsatsen fra SSB.

Bærebjelken i SSBs støtte til Malawi har vært et institusjonssamarbeidsprosjekt med det nasjonale statistikkbyrået (NSO) og det som i dag er Planleggings- og utviklingsdepartementet (MDPC). Prosjektet startet i 2004 og den tredje treårige fasen starter høsten 2011. I gjennomsnitt har SSB hatt 2-3 langtidskonsulenter på dette prosjektet siden oppstarten. Det har vært tre faglige hovedspor: Først, det *økonomiske* sporet som har omfattet økonomisk primærstatistikk, nasjonalregnskap og makroøkonomisk modellering, og som i løpet av prosjektperioden har fått en stadig mer dominerende plass. Dernest *sosialstatistikksporet* som har omfattet etablering av et system av husholdsundersøkelser, og en modell for årlige fattigdomsestimater (Mathiassen og Øvnsen 2007). Til slutt *institusjonssporet* der man har sørget for ny IT infrastruktur på NSO, bidratt til bedre rutiner, bedre kunnskap og erfaring gjennom ulike former for opplæring. Basert på erfaringer fra SSB gir intern statikkopplæring størst relevans og kostnadseffektivitet. Parallelt med institusjonssamarbeidet bidro SSB med støtte til landbruksstillingen i 2006-8. I 2010 tok vi et viktig steg videre i samarbeidet ved å bidra med en langtidrådgiver i et mer overordnet prosjekt for å styrke NSOs evne til å koordinere det nasjonale statistikksystemet, som omfatter en sammensatt gruppe av produsenter og brukere av offentlig statistikk, samt giverland.

Resultater

Det overordnede målet for SSBs innsats i Malawi er å utvikle statistikkbyråets kapasitet til å produsere nasjonal og brukerrelevant offentlig statistikk av høy kvalitet. Dette er igjen en absolutt forutsetning for at den malawiske regjeringen kan føre en kunnskaps-

basert politikk for fattigdomsreduksjon (Wold 2005 og Wold et al 2005). Eksterne gjennomganger har funnet at støtten har gitt solide resultater, både i form av å framskaffe nye data med betydelig høyere kvalitet enn da prosjektet startet, og i form av en langsiktig økning i malawiske partners egen evne til å produsere og bruke statistikk.

Prosjektets mest synlige og vellykkede resultat har vært å etablere et helt nytt nasjonalregnskapssystem ved NSO, basert på kryssløpstabeller. Disse tallene blir så anvendt videre i en SSB-støttet makromodell i Planleggingsministeriet. Takket være institusjonssamarbeidsprosjektet kunne man i 2008 foreta en faglig velbegrunnet oppjustering av Malawi's GDP på hele 37 prosent. I bunnen lå en gjennomgripende forbedring av de økonomiske data som inngår i det nye nasjonalregnskapssystemet.

Makroøkonomisk modell

Makroøkonomiske modeller for å kunne predikere framtidig utvikling krever et solid grunnlag basert på innsamlede data. Da institusjonssamarbeidsprosjektet startet hadde ikke Malawi noen fungerende makroøkonomisk modell der adferdsrelasjoner var inkludert. Det var svært lav innenlands kapasitet til å predikere utviklingen i økonomiske nøkkeltall, og man hadde i praksis ingen instrumenter for på en systematisk og konsistent måte å kunne opplyse malawiske politikere om effekten av deres politikk, eller virkningene av eksterne sjokk. Som en konsekvens av dette hadde Malawi heller ingen egen nasjonal kompetanse å trekke på i forbindelse med analyse av landets økonomiske utvikling i forkant av de halvårlige forhandlingene med IMF om landets låne- og støttebetingelser.

Ettersom institusjonssamarbeidet med NSO innebar å systematisere og forbedre økonomisk statistikk, og sammenfatte denne i et nytt kryssløpsbasert nasjonalregnskap, ønsket man også å utnytte den nye informasjonsbasen til å utvikle en korresponderende makroøkonomisk modell. Institusjonssamarbeidet etablerte dermed et integrert vertikalt "økonomisk spor", fra økonomisk statistikk via nasjonalregnskap og opp til en makromodell. Dette var igjen en avgjørende forutsetning for å sikre intern konsistens og kvalitet i hele produksjonskjeden. At ansvaret for politikkanalyse og politikkutforming lå i Planleggingsministeriet, innebar også at institusjonssamarbeidet mellom NSO og SSB måtte utvides til å omfatte flere malawiske institusjoner. Prosjektet omfattet dermed ikke lenger bare SSBs naturlige statistikkproduserende partner NSO, men også brukere av offentlig statistikk, som Plan- og Finansministeriene.

Det modelltekniske arbeidet startet med utvikling av en liten og aggregert modell for Malawis økonomi, i påvente av at disaggregerte kryssløpsdata fra nasjonalregnskapet skulle bli tilgjengelige (Cappelen,

³ Paris21: PARTnership In Statistics for the 21st century

Choudhury, Harding 2006). Parallelt med det tekniske arbeidet foregikk en omfattende trening av en multiinstitusjonell malawisk modellgruppe fra Plan- og Finansministeriene samt Sentralbanken. Treningen gikk ut på å gi den malawiske modellgruppen en bred forståelse av makromodellens potensial og bruksområde, og omfattet både anvendelse av modellprogrammer, økonomisk teori og økonometri i utarbeidelse av modellrelasjoner. Etter hvert rettet treningen seg også mot hvordan man kunne oppdatere data, endre modellens grunnforutsetninger, og simulere effektene av politikendringer og eksogene sjokk (Choudhury 2006).

Statsadministrasjonen i Malawi hadde en noe skjev erfaring med økonomiske modeller. Under de årlige gjennomgangene av den økonomiske situasjonen fra Verdensbanken og IMF bidro de med tilgjengelige data. Så la disse to internasjonale institusjonene tallene inn i sine egne relativt enkle modeller utviklet for alle land i Afrika sør for Sahara. Anslagene ble så presentert for og i all hovedsak akseptert av myndighetene i Malawi. Så supplerte myndighetene disse anslagene med egne regnearkbaserte anslag som gjorde det mulig å se på noen effekter av alternative økonomiske og politiske forutsetninger. Myndighetene i Malawi hadde derfor ingen egen tradisjon for utvikling og bruk av økonomiske modeller, men var samtidig svært interessert i selv å kunne analysere alternative utviklingsløp. SSB måtte derfor bruke mye ressurser på å demonstrere modellens anvendbarhet og potensial. Dette arbeidet kunne først komme skikkelig i gang et godt stykke ut i prosjektet, når man hadde bygd opp en tilstrekkelig og kvalitetssikret database, samt utviklet et modellverktøy som har praktisk anvendbarhet. I løpet av 2010-2011 kom denne prosessen omsider godt i gang, og i forbindelse med utarbeidelsen av Malawis nye femårige vekst og utviklingsplan fra 2012 til 2016 har modellteamet laget et makroøkonomisk rammeverk som et grunnlag for diskusjonen rundt politikutformingen.

Makromodellprosjektet har krevd et omfattende nybrottsarbeid. Dette gjelder ikke bare i forhold til den tekniske utviklingen av makromodellen, men også i å utvikle en kultur blant malawiske beslutningstakere for bruk av slike modeller i politikutforming, samt å ha forståelse av og tillit til resultatene de gir. Det har derfor vært svært viktig med kontinuerlig tilstedeværelse av en langtidskonsulent fra SSB for å følge opp modellarbeidet.

Etter en 1-2 års periode uten permanent tilstedeværelse av SSB og lav framdrift i modellarbeidet, ble det etablert et nytt toårig SSB langtidsoppdrag høsten 2010. Erfaringene fra perioden uten fast SSB-tilstedeværelse har vært viktige for å vurdere faktorer som kan sikre modellprosjektets bærekraft etter at SSB trekker seg ut. I fase tre av institusjonssamarbeidet satses man derfor på å styrke brukerretterspørselen etter modellens resultater, og å etablere tettere samarbeide med de små akademiske makroøkonomiske miljøene som finnes i

Malawi, samt å trene modellteamet i bruk av den grundige modelldokumentasjonen.

Økende undertrykking av politiske opposisjonelle og relegiøse minoriteter, samt uenighet om makroøkonomisk politikk, har ført til at vestlige giverland har holdt tilbake sin direkte støtte til statsbudsjettet for det malawiske budsjettåret 2011/ 2012. Regjeringen har svart med å lansere et "null-underskuddsbudsjett", og behovet for kunnskap om dets konsekvenser har gjort eksistensen av en overordnet makromodell for Malawis økonomi mer viktig enn noen gang før. Det er å håpe at malawiske politikere i slike turbulente tider benytter den muligheten de nå har fått til å bli oppdatert om effektene av de valg de tar i den økonomiske politikken.

Måling av Malawis landbruksproduksjon

Matvaresikkerhet er ingen selvfølge i Afrika. På den ene siden trenger småbrukere og bønder tilgang til innsatsvarer og et marked med priser som gir tilstrekkelige insentiver til produksjon. På den andre siden forventer bybefolkningen rimelige matvarepriser og for staten er direkte eller indirekte skattelegging av eksport av landbruksvarer en av de få mulighetene for fiskale inntekter. Når så landbruket er avhengig av nok regn er utfordringene mange og informasjon om nivået på nasjonal landbruksproduksjon er politisk sensitiv i de fleste afrikanske land. I Malawi samarbeidet to hovedaktører, NSO og Ministeriet for Landbruk og Matvaresikkerhet (MoAFS) om landbruksstatistikken, først gjennom en landbrukstelling i 1981/82 og deretter ved den årlige landbruksstatistikken. Myndighetene hadde etablert sin egen salgsorganisasjon med monopol på kjøp, videreføring og salg av mais. Landbruksstatistikken dannet grunnlaget for den årlige fastsettelsen av en offisiell oppkjøpspris. Med en god handelsmargin var dette en indirekte skattlegging av bøndene og ingen direkte motivasjon for å øke produksjonen. Da Malawi fikk økonomiske problemer og måtte søke hjelp fra Verdensbanken og IMF ble handelsmarginen senket, oppkjøpsorganisasjonen klarte da ikke å gjennomføre jobben like godt som før og monopollet ble opphevet. MoAFS fortsatte med den årlige landbruksstatistikken. Men siden de økonomiske ressursene nå var redusert og den faglige kontrollen fra NSO forsvant, ble feltarbeidet redusert og derved ble det både lett og forlokkende å lage litt for høye anslag. Det var jo en måling ikke bare av om bøndene hadde en god sesong, men også om landbruksveilederne og MoAFS selv hadde lyktes med sitt rådgivings- og støtteamarbeid.

Da MoAFS i tørkeåret 2001/02 hadde gjennomført sin vanlige årlige datainnsamling, viste anslaget deres at det var nok mat i landet. Først da den katastrofalt dårlige avlingen var tydelig for alle og sultedøden rammet, innså de sin feil. En ny tørke og avlingssvikt i 2004/05 førte til at den nyvalgte Bingu-regjeringen etablerte sitt frø- og gjødselsubsidieprogram for småbønder, som uten tvil økte maisproduksjonen i påfølgende år. Malawis vellykkede subsidiepolitikk ble raskt trukket

fram som et forbilde for øvrige afrikanske land. Oppslutningen om regjeringen økte internt i Malawi, og en i mange vestlige øyne kontroversiell, men i afrikanske øyne vellykket landbrukspolitikk, var også medvirkende til at president Bingu har fått diverse priser og blitt utnevnt til æresdoktor ved Dehli Universitet i India, der han tok sin akademiske grad på 1960-tallet.

Siden giverlandene i all hovedsak finansierte dette gjødselprogrammet var det stor velvillighet fra den norske ambassaden i Malawi da NSO søkte om støtte til å gjennomføre en ny landbrukstelling i 2006/07 for å avklare nivået på landbruksproduksjon, særlig for basismatvaren mais. Landbrukstillingen, som NSO gjennomførte ut fra vanlige statistikkfaglige prinsipper, og med støtte fra SSB, viste seg å gi et anslag på maisproduksjonen som var ca. 30 prosent lavere enn MoAFS tall. Den faglige troverdigheten av NSOs egne produksjonsestimater ble samtidig styrket gjennom nye befolkningsanslag fra folke- og boligstillingen i Malawi i 2008.

Man stod nå overfor den utfordringen at to viktige statlige institusjoner, MoAFS som ansvarlig for utforming og gjennomføring av landbrukspolitikken, og NSO som landets sentrale produsent av offisiell statistikk, hadde kommet fram til helt forskjellige tall for produksjonen av landets viktigste vare. Løsningen ble at NSO fikk aksept for en *lavprofilert* publisering av landbrukstillingen sommeren 2009. SSB bidro i denne prosessen med råd og støtte til NSO i forhold til prinsipper om faglighet og politisk nøytralitet. I etterkant av publiseringen av landbrukstillingen finnes det derfor nå to avvikende anslag for landbruksproduksjonen i Malawi i 2006/07: Ett anslag publisert i regi av MoAFS og gjennom FNs matvareorganisasjon (FAO) sitt informasjonssystem, CountryStat, og et annet ca. 30 prosent lavere, publisert gjennom rapporten fra tellingen. På NSOs Web-side ligger idag både rapporten fra tellingen og en lenke til CountryStat.

SSB har i forbindelse med vår bistand til NSO for å beregne Malawis landbruksproduksjon støtt på både statistikkfaglige og diplomatiske utfordringer. De diplomatiske utfordringene har vi håndtert i nært samarbeid med den norske ambassaden og de statistikkfaglige i samarbeid med NSO. Det er slike sammenhenger at SSBs råd og tilstedeværelse kan gjøre en forskjell, gjennom å bidra til å framskaffe faglig begrunnet styringsinformasjon og dermed bidra til å legge grunnlaget for et bedre styresett. Denne rollen kunne vi knapt ha inntatt uten den kunnskapen og tilliten vi har opparbeidet oss som følge av en flerårig tilstedeværelse i Malawi.

Håndtering av organisatoriske og kulturelle forskjeller i samarbeidet

En viktig motivasjon for å inngå et institusjonssamarbeide er antakelsen om at man på grunnlag av organisatoriske fellestrekk og et faglig-profesjonelt fellesskap kan samarbeide mer effektivt. Selv om slike felles rom

er en betydelig fordel i et samarbeid, må man også erkjenne, analysere, og finne løsninger på de til dels betydelige ufordringene som forskjeller i samfunnskontekst og byråkratiske tradisjoner bringer med seg.

Vi har derfor lagt vekt på en dobbel strategi i samarbeidet i Malawi. Vi la for det første fra starten vekt på at prosjektet hele tiden er solid forankret i toppledelsen og utgjør en integrert del av institusjonens planlagte oppgaver. Etter hvert som institusjonene lærte hverandre å kjenne og å stole på hverandres faglighet, kunne vi gå løs på neste etappe med et systematisk fokus på kommunisering av informasjon til riktig nivå i partnerorganisasjonen, og ikke minst å sjekke hvordan informasjonen ble oppfattet på de ulike nivåer.

For å få i stand endring og forbedring gjennom å utvikle kompetanse, har det vært essensielt å sette av tilstrekkelig tid til å skjønne ikke bare partnerinstitusjonens indre kultur, men også forstå effekten av vår egen tilstedeværelse over tid. I en presset økonomisk situasjon kan en søsterinstitusjonen for eksempel velge å ta inn delprosjekter med egen fullfinansiering, selv om disse ikke er forankret i nasjonale statistiske strategiplaner. Det hviler derfor et selvstendig ansvar både på giverland og faglig partner om ikke å fremme delprosjekter og enkeltundersøkelser som er på siden av, eller i verste fall underminerer nasjonale statistiske strategiplaner. Systematiske tiltak for å fremme giverlandskoordineringsbegynner nå heldigvis å få økt effekt. På lengre sikt er målet å opprette fellesbudsjetter for statistikkutvikling, der både giverlandenes og egne nasjonale bidrag inngår. Vårt siste bidrag er en overordnet statistikkråd-giver til statistikksektoren som fokuserer nettopp på dette arbeidet. Her er det imidlertid ennå for tidlig å oppsummere erfaringene.

Institusjonelt samarbeid i Sør-Sudan – i etableringsfasen

Da borgerkrigen i Sudan herjet som verst trakk de fleste bistandsland seg ut. Men Norsk Folkehjelp valgte aktivt å fortsette støtten til Sudan People's Liberation Movement, SPLM, med sine egne folk i felten og økonomisk støtte fra UD. Det var derfor ganske naturlig for Luka Biong Deng som ledet SPLMs statistikkontor, å be om faglig støtte fra SSB finansiert av norsk UD under et av forhandlingsmøtene om en fredsavtale mellom nord og sør i Oslo i februar i 2005. Da den endelige fredsavtalen ble undertegnet sommeren 2005⁴ ga det starten til en 6-årig fase med delvis selvstyre for de ti statene som nå utgjør Sør-Sudan. Fredsavtalen skulle gi Sør-Sudan mulighet til å etablere nødvendige institusjoner og styringsorgan, og gi tid til å komme til enighet på områder sentrale for varig fred i regionen. Fordeling av oljeresurser, grenselinje mellom nord og sør og statsborgerskap er noen slike viktige områder. Fredsavtalen skulle ende opp med en mulighet for full løsrivelse dersom folket i Sør-Sudan ønsket dette gjennom en folkeavstemming i 2011.

⁴ The 2005 Comprehensive Peace Agreement (CPA)

Invitasjonen til samarbeid med South Sudan Centre for Census, Statistics and Evaluation, SSCCE, ble formidlet av norsk UD og SSB undertegnet en avtale om institusjonelt samarbeid i 2006.

Statistikkontoret i Sør-Sudan har nylig beregnet brutto nasjonalinntekt (BNI) til \$888 per hode for 2009. Sør-Sudan klassifiseres dermed som et lavinntektsland av Verdensbanken, men har ikke desto mindre en BNI som er tre ganger så høy som i Malawi.

Slike aggregerte tall kan imidlertid ikke stå alene. Sør-Sudan er en oljerik nasjon, og petroleumsinntektene utgjør 98 prosent av offentlige inntekter. Landet er fattig etter alle årene med borgerkrig og manglende økonomisk styring. I overkant av 50 prosent av landets befolkning på 8,3 millioner lever under den nasjonale fattigdomsgrensen, og over 80 prosent av befolkningen er avhengig av eget jordbruk for å livnære seg. Sør-Sudan er på størrelse med Frankrike og har knapt nok noen infrastruktur som kan binde landet sammen. Utdannings- og helsetilbudet er svært mangelfullt og de statistiske indikatorene er blant de verste i verden.

Samtidig er Sør-Sudans økonomi i dag totalt avhengig av det man tror er en avtagende oljeressurs (men pga borgerkrigen er også denne statistikken basert på et tynt faktagrunnlag). Betydningen av olje samt begrenset innenlandsk produksjon gjør at landet er avhengig av importerte varer og tjenester.

Sør-Sudan har derfor mange store utfordringer foran seg de første årene som selvstendig stat. Mye kan gå veldig galt uten handling nå eller ved å handle feil, og derfor har landet i samarbeid med giveland nylig ferdigstilt en 4-årig utviklingsplan⁵ som beskriver landets største utviklingsutfordringer de første årene som selvstendig stat. Her beskrives hva som skal prioriteres for å sikre en best mulig utnyttelse av tilgjengelige ressurser for å få til bærekraftig økonomisk vekst og redusert fattigdom for flest mulig av landets befolkning. Planen skal danne grunnlag for allokering av ressurser til offentlig konsum, investeringer og utviklingsutgifter de neste årene. I denne utviklingsplanen beskriver myndighetene i Sør-Sudan at deres hovedsatsningsområder de neste fire årene skal være på tre områder. For det første, utbygging av offentlige tjenester i rurale områder, hvor størsteparten av befolkningen bor og fattigdommen er størst. For det andre, investeringer i infrastruktur for å bedre tilgangen til offentlige tjenester og til markeder, for utvikling av jordbrukssektoren, for å gjøre landet mindre avhengig av oljeinntekter ved å legge til rette for vekst i andre sektorer. For det tredje, økte offentlige ressurser til skole- og helsetjenester, samt mer målrettet bruk av offentlige utgifter slik at de når de mest sårbare gruppene i befolkningen og de fattigste delene av landet.

For at myndighetene i Sør-Sudan skal ha mulighet til å nå målene de har satt seg i utviklingsplanen og kunne føre en målrettet og effektiv politikk, må de ha mulighet til følge med på utviklingen av ulike sosiale og økonomiske indikatorer. Behovet for statistikk og analyser er derfor stort, og gitt den unike situasjonen Sør-Sudan befinner seg i nå ved at de skal bygge opp et helt nytt land, er det også spesielt viktig at myndighetene får tilgang til relevant statistikk og analyser så raskt som mulig. Det er en prioritert oppgave fra myndighetenes side å utvikle statistikkssystemer og kompetanse for statistikk og analyse i årene framover, og norske myndigheter ønsker at Norge skal være en sentral bidragsyter i dette arbeidet i Sør-Sudan.

Statistiksamarbeidet i Sør-Sudan

Etter uavhengigheten har SSCCE blitt til National Bureau of Statistics, NBS. Samarbeidet med SSCCE/ NBS har siden 2005 vokst til å omfatte ikke bare de fleste deler av statistikkproduksjon og formidling av denne, men også institusjonsbygging på områder som administrasjon, interne opplæringsystemer og personell. SSB er ikke den eneste internasjonale partneren til NBS. For tiden samarbeider de blant annet tett med UNICEF om en helseundersøkelse, med ILO om en arbeidskraftundersøkelse og med FAO om landbruksstatistikk. Mens mens andre organisasjoner gjør en viktig innsats på enkeltområder og trekker seg ut når disse undersøkelsene er ferdige, har SSB vært til stede hele tiden, enten alene eller i samarbeid med andre organisasjoner som FAO. Målet for andre organisasjoner er først og fremst å bidra til å få fram god statistikk og helst raskt, mens målet for samarbeidet med SSB i tillegg er at NBS skal kunne gjøre hele jobben uten konsulenthjelp så snart som mulig. Forskjellen er tydeligst i fokuset på opplæring i arbeidsområder utover ren datainnsamling, som datarevisjon, rapportskrivning og ledelse.

Etter mange tiår med borgerkrig var hullene i statistikken for Sør-Sudan ved fredsavtalen formidable. Siste nasjonale folketelling var i 1983 og de spørreundersøkelsene som var gjennomført var ikke nasjonalt representative. Tall fra Sudan baserte seg på estimater og modellering ut ifra den lille informasjonen man hadde tilgang til. Statistikken som er laget siden 2005 representerer dermed den ene milepælen etter den andre. Den største begivenheten var nok kanskje folketellingen i 2008 som viste 8,26 millioner innbyggere i Sør-Sudan. Det ble dessverre en politisk disputt om folketallet i nord versus sør, slik at politikerne ikke fant å kunne gi noen offisiell godkjenning av folketellingsresultatet. Men samtidig ga de en stilltiende aksept til at SSCCE/ NBS bruker folketallet fra tellingen som grunnlag for annen statistikk og at ministerier og offentlige etater bruker tallene i sin planlegging.

I 2009 ble det gjennomført en nasjonal husholdningsundersøkelse hos et utvalg trukket på grunnlag av folketellingen. Navnet på undersøkelsen, National Baseline Household Survey (NBHS), reflekterer at dette er den første i sitt slag. Ut ifra denne har både Nord- og

⁵ South-Sudan Development Plan 2011-2014. Realising freedom, equality, justice, peace and prosperity for all. Juba, August 2011. Government of the Republic of South Sudan.

Sør-Sudan estimert nasjonal fattigdomslinje og matsikkerhet, samt blant annet fått nasjonalt representativ informasjon om viktige temaer som utdanningsnivå, helsetilbud, forbruk og hva folk lever av. Den viser at 51 prosent av befolkningen i Sør-Sudan lever under den nasjonale fattigdomsgrensen, bare 27 prosent av de over 14 år oppgir at de kan lese og skrive, tre av fire har landbruk som viktigste inntektskilde, og drøyt 80 prosent mangler enhver form for toalett.

Konsumprisindeksen for Sør-Sudan har inntil nylig basert seg kun på priser i hovedstaden Juba, men med data fra NBHS ble den i juli 2011 utvidet til å dekke landets tre regioner og vil etter hvert utvides til en indeks for hver av de 10 delstatene. Sammen med forbrukstall fra private husholdninger (NBHS) og offentlig forbruk inngår den i grunnlaget for estimering av brutto nasjonalprodukt og -inntekt for Sør-Sudan. Utfordringene står likevel fortsatt i kø for å få oversikt over økonomien i det nye landet. Handel med utlandet må estimeres utifra import- og eksport-tall for hele Sudan og fra andre land. I tillegg kommer utfordringen ved å anslå handelen mellom Sør-Sudan og deres nabo i nord. En bedriftsundersøkelse gjennomført i 2010 har gitt den første innblikket i næringslivet i hovedstedene i de ti statene som utgjør Sør-Sudan, men næringslivet rapporterer i liten grad hva de tjener og ingen har oversikt over den uformelle økonomien. Landbruksproduksjonen er en svært viktig del av det hele, men er vanskelig, tidkrevende og dyr å måle. Arbeidet med en landbrukstelling har så vidt kommet i gang og resultater kan tidligst ventes ved utgangen av 2013.

Det aktive statistikkarbeidet innenfor stadig flere områder er i høy grad en dokumentasjon av hvordan SSCCSE/NBS har økt sin kompetanse og kapasitet. SSB og i enda større grad andre giverland gjør nok fortsatt store deler av arbeidet, men SSCCSE/NBS evner stadig å øke omfanget og kvaliteten av sin egen innsats.

Like viktig er det at NBS har befestet sin faglige dyktighet og uavhengighet i det sør-sudanske samfunnet. De har faktisk etablert en posisjon der de kan publisere resultater uten å bli utsatt for politisk press. Det er symptomatisk at selv når politikerne ikke ville godta folketellingsresultatet så gjorde de ingen forsøk på å tvinge SSCCSE/NBS til å trekke tilbake resultatet. En av grunnene er etter vår oppfatning av flere av toppolitikere faktisk verdsetter faglig uavhengig statistikk. Men det kan selvsagt også være et tegn på det motsatte, der manglende interesse for og kunnskap om statistikk fra andre politikere er en del av bildet.

Samtidig arbeider NBS i et miljø der man ikke har statistikk som gjør det mulig å sammenligne resultater eller studere trender. Manglende offentlige tjenester forklares med borgerkrigen og at myndighetene i Nord-Sudan før avtalen i 2005 sikret seg alle inntektene fra oljeproduksjonen og siden 2005 mer enn den avtalte halvparten. Det tar neppe lang tid før dette bildet endrer seg. Det er derfor viktig at Sør-Sudan i oppbyggin-

gen av statistikkkontoret kommer potensiell kritikk og innblanding i forkjøpet ved å sørge for at internasjonale standarder følges, at lovverket sikrer uavhengighet for statistikkbyrået, at metodene som blir brukt er åpne og etterrettelige, og ikke minst at de ansatte på statistikkkontoret sitter på kunnskap om statistikkproduksjonen så de med høy grad av selvtrillit kan forklare og forsvare resultatene.

SSBs samarbeid med finansdepartementet i Sør-Sudan innen makroøkonomisk analyse og finanspolitikk

I 2010, da folkeavstemningen om uavhengighet nærmet seg, avtalte Norges bistandsminister Erik Solheim og Sør-Sudans president Salva Kiir at samarbeidet mellom landene også skulle omfatte makroøkonomisk planlegging og forvaltning. SSB ble derfor bedt av Norad om også å organisere et slikt makro-økonomisk samarbeid med Sør-Sudan opp mot uavhengigheten den 9. juli i 2011, nå med Ministry of Finance and Economic Planning (MoFEP). Det var ingen selvfølge at SSB påtok seg et samarbeid på dette området. Gjennom vår forskningsavdeling har vi kompetanse og erfaring på bistand innenfor modellbasert makroøkonomisk planlegging, men finansforvaltning er Finansdepartementets domene. Samarbeidet med MoFEP er derfor basert ikke bare på SSBs egne folk, men også på innleide konsulenter med erfaring fra finansforvaltning. Dette var samtidig en naturlig og nyttig utvidelse av det samarbeidet vi allerede hadde med det nasjonale statistikkkontoret i Sør-Sudan. I tillegg til å bidra til utvikling av kompetanse for makroøkonomisk analyse, ville et slikt samarbeid kunne bidra til å øke statistikkkompetansen hos en sentral bruker av økonomisk statistikk.

Planleggingsarbeidet startet opp i oktober 2010, og mye tid ble brukt på å tilpasse samarbeidets innhold og omfang, både i forhold til MoFEPs behov og ønsker og i forhold til andre giverland og deres planer på området. Vi gjorde oss mange nyttige erfaringer i hvor viktig det er å bruke tid i denne initiale fasen av et prosjekt på å spre informasjon om planer, sette seg godt inn i andres planer, sikre eierskap i partnerorganisasjonen og hele tiden kunne justere og tilpasse planer ved behov.

I utgangspunktet var målet å etablere et flerårig bredt institusjonelt samarbeid hvor hovedfokuset skulle være på å bygge opp et modellapparat for makroøkonomisk analyse. Etter hvert ble det tydelig for oss at MoFEP ikke var klar for et slikt bredt samarbeid i første omgang, og at det ville være mer hensiktsmessig å starte opp i mindre skala for å bygge tillit og en gjensidig forståelse for hvordan samarbeidet burde utvikles videre. Det ble etter hvert også klart at denne første fasen av samarbeidet i større grad måtte prioritere arbeid med å sikre eierskap og øke forståelsen hos våre samarbeidspartnere for hvorfor det er viktig å styrke den makroøkonomiske kompetansen i ministeriet, og hvor mye ressurser i form av personell, data, systemer og tid det faktisk vil kreve for at ministeriet skal kunne levere de tjenestene en makroøkonomisk avdeling må kunne.

Det ble bestemt at arbeidet med utvikling av en større makroøkonomisk modell først kunne starte opp når ministeriet hadde en bedre forståelse for nytten av en slik modell. Det er også slik at det er store mangler i statistikkgrunnlaget som er nødvendig for å bygge opp et modellapparat som kan være til nytte i politikktutforming og tiltaksevaluering. Sentrale makroøkonomiske indikatorer som for eksempel brutto nasjonalprodukt, betalingsbalansen med utlandet, import og eksport, inflasjon, valutakurs og rente, har man enten ingen eller mangelfull statistikk om i dag. En sentral bit i denne første fasen av prosjektet er derfor, i samarbeide med NBS og sentralbanken, å bidra til at datatilgangen blir bedre i framtiden. Viktige oppgaver er å tilrettelegge relevant makroøkonomisk statistikk for analyse, identifisere svakheter, samt delta i arbeidet med å utvikle nye statistikkområder.

Siden mars 2011 har SSB hatt en rådgiver i MoFEP som har bidratt med å etablere prosjektet og bistått makroavdelingen med å løse hasteoppgaver før folkeavstemningen i juli 2011. En sentral oppgave i denne perioden var å bidra på relevante områder i utarbeidelsen av utviklingsplanene, som ble ferdigstilt i august 2011. Mer langsiktige utviklingsoppgaver har også blitt påbegynt, som for eksempel tilrettelegging av data og oppstart av arbeidet med å utvikle et makroøkonomisk rammeverk. I tillegg til en langtidrådgiver i MoFEP har prosjektet tilgang til rådgivningsekspertise med erfaring fra finansministeriet i Norge, slik at vi også kan bidra med rådgivning til politisk ledelse om utforming av den økonomiske politikken.

Erfaringer så langt

I Sør-Sudan er både NBS og MoFEP institusjoner i støpeskjeen. Sammenlignet med Malawi hvor strukturer og arbeidsformer allerede var godt etablert da vi kom inn, er vi i Sør-Sudan med fra start og har en større mulighet til å være med på å utvikle institusjonene vi samarbeider med i riktig retning. Samarbeidet må selvstendig fokusere på produkter og fagområder, men også på organisatoriske forhold som kan bidra til å gjøre institusjonene mer effektive allerede fra starten.

Ved at vi gir råd både på produsent- og brukersiden, kan vi bidra til at kvaliteten på offentlig statistikk blir bedre gjennom at MoFEP etterspør, gjøres kjent med og stiller krav til statistikken som produseres. Dette gjør det lettere for NBS å prioritere mellom hvilke nye statistikkområder som bør utvikles. SSBs engasjement i NBS og MoFEP har allerede bidratt sterkt til å styrke dette samarbeidet mellom produsent og bruker. Selv om samarbeidet med MoFEP er ferskt, kan vi allerede nå se skritt i riktig retning i form av at all relevant nasjonal statistikk blir gjort tilgjengelig for MoFEP i en form de kan nyttiggjøre seg, og at statistikken brukes i analysearbeid og politikktutforming. Arbeidet med beregning av landets første BNP ble gjort gjennom et nært samarbeid mellom de to institusjonene. Gjennom dette arbeidet er det etablert en felles forståelse for hvor de største svakhetene ligger i dag, og hvor ekstra

ressurser må legges inn først for at MoFEP skal ha nytte av statistikken og på sikt kunne utvikle et makroøkonomisk modellapparat som er nyttig i deres arbeid.

Har SSBs utviklingssamarbeid gitt resultater, og hva kan forbedres?

Både interne og eksterne gjennomganger av vårt institusjonelle samarbeid i ulike land viser at vi faktisk har lyktes i mye av det vi har ønsket å få til. Vi har bygget opp kompetanse og kapasitet hos våre samarbeidspartnere og hjulpet dem i å produsere et statistisk faktagrunnlag for samfunnsplanlegging. Samtidig har vi bidratt til at våre partnere har fått økt brukerfokus, og utviklet en forståelse for at veien til en bærekraftig statistikkutvikling går gjennom bedret forståelse av, og tilpasning til brukernes behov. Vi kan oppsummere dette i fire typer kompetanse:

- *Individuell kompetanse* – både faglig, administrativ og ledelseskompentanse.
- *Institusjonell kompetanse* – evne til å vurdere relevans og kvalitetskontroll av statistikk som skal publiseres, personal og organisasjonskultur og ikke minst ressurs- og kostnadseffektivitet.
- *Brukerkompetanse* – evne til dialog med brukerne og evne til å produsere statistikk som gir beslutningstakerne det nødvendige grunnlaget for deres avgjørelser.
- *Samarbeidskompetanse* – et bærekraftig nasjonalt statistikkssystem i utviklingsland krever gode dialog mellom statistikkprodusenter, statistikkbrukere og giverland.

Gjennom vårt samarbeid med partnere i Malawi og Sør-Sudan har vi høstet følgende tre generelle erfaringer:

- Vi må alene eller i samarbeid med andre faglige bistandspartnere arbeide både med produsentene av statistikk, med brukerne, og ikke minst med relasjonene dem i mellom for å lykkes over tid.
- Vi må relativt raskt få fram ett eller flere eksempler på ny eller forbedret statistikk som brukerne oppfatter som nyttig for å løse sitt eget oppdrag.
- Vi må relativt raskt bygge opp partnerinstitusjonens kompetanse til selv å produsere ny eller forbedret statistikk, og så bygge på erfaringene og selvtiliten herfra i det videre arbeidet.

Ved prosjektstart observerer vi som sagt ofte en initial likevekt på lavt nivå, lav statistikk kvalitet, lav tillit hos brukere og lav selvtilit hos statistikkkontoret. For å oppnå en ny stabil likevekt på et høyere nivå med etablert produksjonskompetanse, og stabil nasjonal og internasjonal brukerretterspørsel etter statistikk, kreves det en solid innsats over et lengre tidsrom.

Dette stiller tre spesifikke krav:

- Vi må forstå hvordan vår partner fungerer i samfunnet, bygge videre på de velfungerende relasjoner partneren har med andre aktører i samfunnet, samt fremme statistikkkontorets status og uavhengighet. Vi må også hjelpe dem med å bryte ut av dårlige sirkler som lav kvalitet, liten etterspørsel og manglende selvtilit.

- Vi må lære parterorganisasjonen godt å kjenne, og forstå og lære oss å jobbe innenfor uvante lokale rammebetingelser som skjeve lønns- og godtgjøringssystemer, rigide hierarkier og politisk sensitivitet. Samtidig må vi jobbe for å påvirke disse i riktig retning.
- Og kanskje viktigst: Vi må bidra til at statistikkontoret blir bevisst sitt ansvar for å dekke informasjonsbehovene til brukere, landets finansdepartement og det internasjonale samfunnet.

Alle disse tre kravene tilsier at man inngår et forutsigbart og langsiktig samarbeid, der vi bygger opp kompetanse på område etter område, både innenfor statistikkontoret og overfor brukerne, før vi så tar med oss erfaringene fra disse første områdene i samarbeidet innenfor nye felter.

Referanser

Wold, Bjørn K. (2005): A social statistics system for the millennium development goals? *Forum for Development Studies*, 1-2005, 219-242

Wold, Bjørn K., Mercy Kanyuka, Estrellita Rauan, Malawi Yute, Medson Mkwembba, Stein Opdahl og Randi Johannesen (2005): Tracking Resource and Policy Impact in Malawi, Reports 2005/27, Statistisk sentralbyrå.

Cappelen, Ådne, Robin Choudhury, Torfinn Harding (2006): A small macroeconomic model for Malawi, Documents 2006/3, Statistisk sentralbyrå.

Choudhury, Robin (2006): User's guide for a macroeconomic model for Malawi, Documents 2006/8, Statistisk sentralbyrå.

Mathiassen, Astrid og Geir Øvensen (2007): A practical approach for model based poverty prediction, Reports 2007/9, Statistisk sentralbyrå.